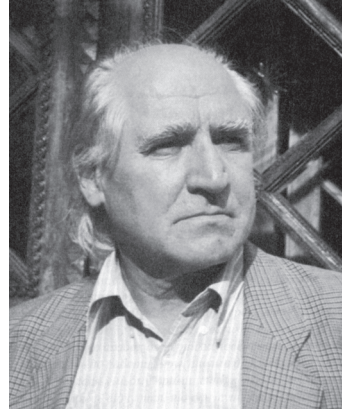

ХУДОЖНИК, УЧЕНИЙ, ПЕДАГОГ (До 80-річчя від дня народження М. П. Фіголя)

Його пам'ятають як великого життєлюбця, людину яскравого й багатогранного обдаровання. Вдачею й темпераментом це був характерник і подвижник, подобою й поставою — справжній гуцул, орел Карпат. Уже збігло десять років відтоді, як він пішов у засвіт, та ще й досі здається, що ось-ось він з'явиться — й одразу довкола нього запанують жарти, сміх, веселі розмови. Не відвідати його привітну оселю в Івано-Франківську, — це означало не побувати в цьому чарівному місті, бо ж його будинок — це справжній музей, в якому зберігаються багата й розмаїта колекція старожитностей, творів мистецтва, зокрема твори І. Труша, А. Манастирського, М. Глуценка, О. Заливахи. В. Патики, багатьох інших сучасних митців, а також вироби декоративно-ужиткового мистецтва, унікальна збірка народного одягу та вишивки, гуцульської кераміки, прикраси доби Галицько-Волинського князівства. І серед них — найціннішою була печатка князя Осмомисла. М. Фіголя знали й поважали не тільки на Івано-Франківщині, де він був усюдисущим дослідником мистецтва Стародавнього Галича, ініціатором створення заповідника «Давній Галич», а й по всій Україні, де він мав багато щирих друзів. А скількох молодих галичан-митців він привів до Києва вступати до Спілки художників!

М. Фіголь уповні проявив себе як монументаліст, живописець, графік, мистецтвознавець, громадський діяч. Важливою віхою його життя було заснування художньо-графічного факультету при Івано-Франківському педагогічному інституті ім. В. Стефаника (нині — Прикарпатський національний університет), де він тривалий час був професором і завідувачем кафедри.

Народився майбутній учений і митець 18.10.1927 в історичному містечку Крилосі, де колись була резиденція галицьких князів. Батьківська хата стояла якраз на підгородді, і мати Михайликова, пораючись на городі, вряди-годи знаходила то згарди, то гривну, то намисто або ще якусь прикрасу. У 1936–1937 рр. у Крилосі відбулися пам'ятні для української історії події, свідком яких він став. Саме там, неподалік хати Фіголів, видатний археолог Я. Пастернак розкопав фундаменти Успенського собору і саркофаг галицького князя Ярослава Осмомисла. Можливо, це й визначило долю й майбутні зацікавлення Михайла Фіголя, який присвятив Галичу все своє творче життя, увінчала яке фундаментальна наукова праця — монографія «Мистецтво стародавнього Галича» (К.: Мистецтво, 1997).

Широчінь наукових зацікавлень М. Фіголя, його результативну працездатність засвідчила перша в українському мистецтвознавстві фундаментальна праця, присвячена румунському мистецтву («Образотворче мистецтво Румунії», 1983), виконана на замовлення видавництва «Мистецтво». Показово, що М. Фіголь почав працювати над книгою про сучасне індійське мистецтво, але не встиг її завершити.

Цікава деталь біографії М. Фіголя: після Другої світової війни він деякий час виконував доручення УПА, зокрема постачав харчі воякам, був зв'язківцем. Його не спіймали на цьому

енкаведисти, але під підозрою був довго, тому й не міг вступити в художній інститут. Довелося їхати у Ленінград і подавати документи в Інститут живопису, скульптури і архітектури. У приймальній комісії співбесіду з ним проводив поважний сивий чоловік. «Ви звідки будете?» — запитав він. — «Із Крилоса, що поблизу Станіславова», — несміливо відповів юнак. — «Із Крилоса, а як ваше прізвище?» — «Фіголь». — «Та я ж у вашій хаті жив під час експедиції після війни!». Це був видатний археолог, дослідник давньоруського мистецтва М. Каргер. Ясна річ, Михайло Фіголь тоді таки став студентом.

Після завершення навчання 1961 р. він працює в Івано-Франківському художньому комбінаті Художнього фонду України. У 1964 р. він уже викладач педагогічного інституту, займається науковою роботою і водночас активно працює як живописець і графік.

У 1972 р. М. Фіголь захистив дисертацію «Українська сатирична графіка кінця ХІХ — початку ХХ ст.», й згодом матеріали її вийшли окремим виданням. Перед цим він вже встиг видати дві книги: «Ярослав Пстрак» (1966) та «Степан Кириченко і Надія Клейн» (1970). Водночас він активно працює як живописець і графік, цілеспрямовано займається дослідженням історії та культури давньоруського мистецтва, зокрема Галицько-Волинського князівства, публікує в різних виданнях свої розвідки, з яких Галицька земля постає як терен з високою культурою, що продовжила розвиток культури київського періоду, перерваного монгольською навалою 1240 року.

Митця називають співцем пейзажів рідного краю. Цей жанр складає найбільшу частину творчої спадщини художника. Він малював околиці Галича, карпатські краєвиди, пейзажі на основі матеріалу, зібраного під час численних подорожей. Багато робіт він виконав у мальовничому карпатському містечку Ворохта, куди регулярно приїжджав зі студентами на практику. Улюблені мотиви його — гірські потоки й потічки, полонини з копичками сіна, завітчані дерева на узгір'ї, краєвиди Дністра, Черемоша, Бистриці, архітектура Скиту Манявського, Довбушеві скелі в Болехові та безліч інших куточків Карпат і Прикарпаття. Його пейзажам притаманна декоративно-площинна манера письма, енергійність і насиченість колориту й тонка міра монументальності, якої він навчився у карпатської природи [1, с. 15].

Художник плідно працював як портретист, створивши галерею образів видатних діячів національної історії, зокрема це портрети: «Полковник Семен Височан», «Роксолана», «Йов Княгиницький», «Леся Українка», «Василь Стефаник» та ін. Його пензлю належать також портрети сучасників (митців М. Зорія, Д. Іванцева; поета С. Пушика та ін.), які вирізняються лагідністю художніх засобів, глибиною розкриття характерів, гармонійним поєднанням особистісних рис моделей та неповторних прикмет часу [2, с. 95].

Його мистецтвознавчі дослідження мали важливе значення для подальшого вивчення і популяризації творчості художників О. Сластьона, К. Устияновича, О. Кульчицької, Я. Пстрака, О. Сорохтея та ін.

Прикарпаття має давні мистецько-культурні традиції. Там діяли потужні народні мистецькі осередки, працювали відомі професійні митці. Проте отримати вищу художню освіту у першій половині ХХ ст. можна було тільки за межами краю — у Кракові, Мюнхені, Парижі. У цей період у Станіславові працювало багато відомих майстрів, і серед них — М. Антоняк, Я. Бембнович, М. Зорій, Я. Лукавецький, О. Сорохтей, М. Бринський, Д. Іванців, Г. Крук, А. Манастирський, Ю. Марковський, М. Сосенко та ін. З 1891 р. в місті діяла школа дерев'яного промислу, у якій можна було отримати початкову художню підготовку.

Культурне життя Прикарпаття було під значним впливом Львова, який був визнаним мистецьким центром. В Івано-Франківську до 1980-х рр. мистецькі процеси мали певною мірою провінційний характер. Важливими осередками розвитку культурно-мистецького життя краю стали Спілка художників, сформована у післявоєнний період, а також 1959 р. художня школа (з 1959 р.) та художній музей (з 1980 р.). Проте не було вищого мистецького навчального закладу, тому в школах Прикарпаття у 1970-х рр. працювало лише з десяток учителів образотворчого мистецтва з вищою спеціальною освітою.

Важливою подією культурного життя краю стало відкриття у 1981 р. художньо-графічного відділення в Івано-Франківському педінституті. Ідея створення його належала М. Фіголю завдовго до цього, проте реалізація її в тих умовах була справою непростого. Йому вдалось переконати керівництво інституту в необхідності отримати дозволи в різних інстанціях, зокрема в Міністерстві освіти і науки, а також закласти основи навчально-методичного забезпечення нової спеціальності. У 1983 р. була створена кафедра образотворчого мистецтва, креслення і праці, яку очолив М. Фіголь. Йому вдалося сформуванати творчий колектив і спрямувати його на перспективну працю. З перших років існування худграф став важливим чинником активізації художнього життя краю, розгорнувши не лише освітню, наукову, а й виставкову, музейну та популяризаторську діяльність. У 1991 р. М. Фіголь був удостоєний високого звання заслуженого художника України.

Вершиною його наукової і дослідницької діяльності стала фундаментальна монографія «Мистецтво стародавнього Галича», на основі якої він 1998 р. захистив докторську дисертацію. Разом із сином Олесем, який нині відомий у Львові художник, викладач Львівської національної академії мистецтв, Михайло Павлович видав історичну монографію «Галич» (1997). До останніх днів він працював над великим полотном «Прибуття послів до Данила Галицького». У 1997 р. він працював як консультант над фільмом «Галич — столиця Данила Галицького», режисером якого був великий український поет Микола Вінграновський.

За довгі роки художньо-педагогічної діяльності професор М. Фіголь підготував ціле покоління талановитої творчої молоді. Колишні студенти відзначають його вміння зацікавити мистецтвом, особливий такт, небайдужість до перших кроків молодих митців.

Наслідком активної науково-дослідницької роботи у 1990-х рр. колективом кафедри було підготовлено значний обсяг методичної літератури й оновлено зміст викладання більшості мистецьких дисциплін. Викладачі худграфу як члени Науково-методичної ради з образотворчого мистецтва брали участь у розробці концепції естетичного виховання учнівської молоді, стандартів освіти, написанні і рецензуванні навчально-методичної літератури [3].

В останні роки життя митець активно і напружено працював. Він був одним з організаторів грандіозної науково-культурної програми, присвяченої святкуванню 110-ліття Галича. У 1998 р. М. Фіголь збудував поряд з власним будинком в Івано-Франківську мистецьку галерею, в якій виставив свої малярські твори. Сьогодні ця галерея має статус міського громадського музею.

Заслуженого художника України, доктора мистецтвознавства, професора М. Фіголя не стало 25 травня 1999 року. Сьогодні творчою спадщиною і колекцією опікується удова художника, Тетяна Данилівна. Вдячні івано-франківці перейменували вулицю Долинську на вулицю Михайла Фіголя, увічнивши пам'ять про свого видатного земляка, який справив значний вплив на розвиток культури прикарпатського краю у 1980—1990-х рр.

1. Коваль І., Совтус Ю. Михайло Фіголь (Спроба наукового та мистецького портрета). — Галич, 2004.
2. Хом'як Л. Образи сучасників у портретній творчості Михайла Фіголя // Матеріали наук.-практ. конференції «Михайло Фіголь: життя і творчість». — Івано-Франківськ, 2007. — С. 88—96.
3. Антонович Є. А., Свид С. П., Шпільчак В. А. Програми для шкіл (класів) з поглибленим теоретичним і практичним вивченням образотворчого мистецтва. — К., 1990; Антонович Є. А., Фіголь М. П. та ін. Збірник програм з дисциплін образотворчого циклу. — К., 1992.